

Doprinos “Gračaničkog glasnika” razvoju historiografije i izučavanju lokalne historije

Dr. sc. Izet Šabotić, doc.

Abstrakt: Dva jubileja: 15 godina i 30 brojeva Časopisa “Gračanički glasnik”, zaslužuju podrobniji pregled i osvrt svega onoga što je objavljeno na stranicama ovog, već sada renomiranog časopisa, predviđenog i posvećenog proučavanju kulturno-povijesnih pitanja, vezanih ponajviše za šire gračaničko područje. Ovim radom pokušao se dati jedan rezimiran pregled historiografskih radova, različite provenijencije, obima i kvaliteta objavljenih u zasebnim poglavljima “Zavičaj”, “Prošlost” i “Građa”. U oko 150 saopćenja historiografskog karaktera otvoreno je isto toliko značajnih i zanimljivih pitanja iz bogate gračaničke prošlosti. Na taj način dat je nemjerljiv doprinos izučavanju gračaničke prošlosti i lokalne historije uopće. **Ključne riječi:** Gračanički glasnik, historiografija, historija, kulturno–historijsko naslijeđe, Gračanica, autori, radovi, lokalna prošlost.

UVODNE NAZNAKE

Općepoznata je činjenica da se izučavanju lokalne prošlosti u historijskoj nauci ne posvećuje značajnija pažnja. Naime, teme iz lokalne historije nisu se našle u fokusu interesovanja ili su se pak, samo sporadično obrađivale u okviru nekih važnih historijskih tema općeg karaktera i značaja.

Najveći broj pitanja iz lokalne historije, uglavnom su ostajala po strani, te su u ovoj oblasti historiografije i danas prisutne najveće praznine. Iz tog razloga, svaki pokušaj, pa i onaj najmanji, da se izučavanju lokalne prošlosti posveti pažnja, predstavlja značajan iskorak i doprinos boljoj rekonstrukciji i razumijevanju događaja iz lokalne prošlosti. Značaj je time veći, ako se neko u kontinuitetu, na jedan sistematičan način punih 15 godina bavi izučavanjem svoga zavičaja, svoje lokalne historije, publikujući pri tome 30 brojeva jednog zanimljivog i sadržajnog časopisa za kulturnu historiju Gračanice. Punih je 15 godina, Časopis “Gračanički glasnik” prisutan u kulturnoj i naučnoj javnosti. U tih 15 godina izašlo je 30 brojeva, sa više od četiri stotine radova, posvećenih različitim temama iz prošlosti, kulturnog i javnog života Gračanice. Radovi po svojoj strukturi, sadržaju, stručnoj i naučnoj vrijednosti nisu na jednakoj razini. No, svaki na svoj način je dao doprinos boljoj spoznaji grača-

ničke prošlosti. Na stranicama “Gračaničkog glasnika”, mjesta su našle brojne teme iz oblasti književnosti, etnologije, antropologije, geografije, ali su također, brojne i značajne i one koje tretiraju gračaničku prošlost. Na taj način, otvoren je jedan raznolik i širok spektar pitanja i tema vezanih za gračaničku zbilju. Ono što se postiglo ovim vrijednim časopisom je za svaku pohvalu. Časopis “Gračanički glasnik” za kulturnu historiju, danas zauzima značajno mjesto u bosansko-hercegovačkoj historiografiji. Stranice časopisa su postale prostor zrelih historijskih promišljanja, smjelog otvaranja važnih historijskih tema, ozbiljnih istraživačkih poduhvata, što je rezultiralo vrijednim historiografskim ostvarenjima.

Putem “Gračaničkog glasnika” doznali smo o brojnim posebnostima, kojima je prijetila opasnost da budu dio zaborava. To je za svaku pohvalu, jer uglavnom, samo vrijedne stvari traju i opstaju. Tako sa današnjeg aspekta posmatranja “Gračaničkog glasnika”, možemo kazati da je riječ o vrijednoj i svojevrsnoj hronici Gračanice, u kojoj je zabilježeno bezbroj detalja, znamenitosti i značajki iz svekolike bogate i raznolike gračaničke prošlosti. U tom smislu, slobodno možemo kazati da je ovaj časopis važna sehara ukupne bogate gračaničke prošlosti. Nažalost, u našoj praksi veoma je mali broj tako pozitiv-

nih iskustva – da se putem jednog časopisa lokalnoga karaktera na ozbiljan način, snažno i upečatljivo afirmišu vrijednosti lokalnoga historijsko-kulturnog naslijeđa. Ono što se postiglo “Gračaničkim glasnikom” u 30 brojeva, ne ogleda se samo u kontinuitetu izlazenja časopisa, već mnogo više u prezentovanim vrijednostima, raznolikih sadržaja: historijskog i kulturološkog karaktera, kojim se željela upotpuniti praznina, prisutna u izučavanju lokalnih historijskih i kulturnih vrijednosti. U tome se, u potpunosti i uspješno.

HISTORIOGRAFSKI ZNAČAJ “GRAČANIČKOG GLASNIKA”, ČASOPISA ZA KULTURNU HISTORIJU

Sa svojih 30 odštampanih brojeva, Časopis “Gračanički glasnik” se veoma ozbiljno nametnuo, ne samo kulturnoj i stručnoj, već i naučnoj javnosti, izučavajući prošlost, prevashodno Gračanice, ali i prošlost šireg bosanskohercegovačkog životnog prostora. Naime, veći broj, u časopisu predstavljenih historijskih pitanja i obrađenih tema, ponekad su izlazile i izvan gračaničkih kulturno-historijskih okvira. Potrebno je istaći i to da je “Gračanički glasnik” u svojoj misiji izučavanja prošlosti i afirmisanja zavičajnog i inog kulturnog naslijeđa, to najčešće radio na naučno i stručno prihvatljiv način, afirmišući historijske i kulturne vrijednosti, poštujući pri tom naučno-istraživački postupak i naučna i stručna načela. Osim toga, u svojoj petnaestogodišnjoj misiji, uredništvo “Gračaničkog glasnika” vodilo je računa o zastupljenosti načela kulture, međusobnog uvažavanja i tolerancije, tretiranja historijske problematike kroz prizmu objektivnosti, bez nacionalističkih i ideoloških primjesa, bez mitova, sa jasnom porukom poštivanja naučnih i stručnih dostignuća i vrijednosti. “Gračanički glasnik” je, svo vrijeme, od pojavljivanja prvog, pa do 30. broja, ustrajavao na afirmaciji istinskih vrijednosti, insistira-

jući shodno mogućnostima i kapacitetima istraživača na naučnoj valorizaciji historioografskih fakata, događaja, procesa i pojava. Sa ukupnim obimom, i kvalitetom “Gračanički glasnik”, danas predstavlja vrijedno historijsko štivo, kao važan izvor historijskih i kulturnih vrijednosti, ne samo o Gračanici, već i o mnogim kulturološkim, književnim i historijskim procesima, pojavama, događajima i fenomenima Bosne i Hercegovine.

Poslužicu se riječima glavnog i odgovornog urednika časopisa, Omera Hamzića, koji je u povodu 20 broja napisao: “da je “Gračanički glasnik” ogledalo Gračanice, svjedočanstvo trajne vrijednosti i pouzdan historioografski almanah, kulturološki informator i poetska antologija prepoznatljivog sentimenta obojena zavičajnim emocijama i univerzalnim porukama pod znakom Bosne.¹ Nakon ovog 30. broja, “Gračanički glasnik” je ne samo to, već sa stručnog i naučnog aspekta i više od toga.

Danas je “Gračanički glasnik”, profilisan časopis za kulturnu historiju, sa jasnom i utemeljenom programskom strukturom i koncepcijom, koja je garant da će rezultati “Gračaničkog glasnika” nadživjeti svoje pokretače i autore brojnih vrijednih djela objavljenih u njemu.

Za ovu priliku, obilježavanja 30. broja i 15. godišnjice izlaska časopisa “Gračanički glasnik” pokušaćemo istaći neke bitne historioografske vrijednosti i karakteristike jednog broja objavljenih radova u časopisu. Riječ je o ne malom broju historioografskih vrijednosti, satkanih i sagledanih u više od stotinu napisanih historijskih zapisa, objavljivanih u dvije posebne, odvojene rubrike “Zavičaj” i “Prošlost”, a u posljednjih nekoliko brojeva otvorena je nova rubrika “Građa”, gdje su prezentovane teme i pitanja historioografskog karaktera i značaja. Upravo ove dvije rubrike čine osnovu, odnosno dušu i srce časopisa. Da se kroz njih vrši i ostvaruje njegova mi-

¹ Omer Hamzić, Povodom dvadesetog broja “gračaničkog glasnika”—osvrst urednika, *Gračanički glasnik*, br. 20. Gračanica 2005, str 6-8.

sija "oživljavanja" događaja iz prošlosti i šalje poruka o važnosti očuvanja prošlosti. U njima su svoje naučne i intelektualne vrijednosti ispicali i predstavili, poznati i afirmisani naučnici, historičari, arhivisti, etnolozi, politolozi, književnici, ali i jedan broj onih koji su preko časopisa tražili svoju afirmaciju, i dobili je, te su poput feniksa bljesnuli na stranicama ovog časopisa.

Prevelik je broj vrijednih radova, ozbiljnih historiografskih istraživačkih tema, obrađenih i predstavljenih na stranicama "Gračaničkog glasnika" časopisa za kulturnu historiju. Svaki objavljeni rad u navedenim rubrikama je jedno novo historiografsko saznanje, sa značajnim brojem vrijednih historijskih činjenica, koje imaju značajne vrijednosti. Iako je riječ sa historiografskog aspekta o vrijednosno neujednačenim radovima, značajan broj istih posjeduje historiografsku vrijednost, zasnovanu na zahtjevnom istraživačkom postupku, na kritici historijskih izvora, na iznesenim historijskim pretpostavkama, utemeljenim na historijskim činjenicama, od kojih je veliki broj se po prvi puta tako predstavio sudu naučne, kulturne i stručne javnosti.

Sa historiografske pozicije, "Gračanički glasnik" je podjednako vrijedan, kako sa aspekta važnosti i aktualnosti obrađenih tema, njihove neistraženosti, tako i sa aspekta provedenog istraživačkog postupka, koji je podrazumijevao mukotrpan i dugotrajan rad, a sve s ciljem da se ispriča neka nova priča o Gračanici i njenoj prošlosti, da se zabilježi i tako spasi od zaborava. U tome se i uspjelo, na stranicama od prvog do 30. broja nanizala su se historijska štiva, jedno za drugim, sa puno činjeničnih dragocjenosti i vrijednosti, s ciljem da se što dublje zaviri u "utrobu" gračaničke prošlosti.

Takva historiografska misija, "Gračaničkog glasnika" najavljena je u prvom njegovom broju, gdje autori otvaraju nekoliko zanimljivih tema i pitanja iz prošlosti Gračanice, poput onih vezanih za gračanička zbi-

vanja u vrijeme Austrougarske uprave², te pitanja o vjerskim institucijama i objektima sa područja općine Gračanica³. Tim se pitanjima u "Gračaničkom glasniku", otvaraju štiva vezana za bogatu gračaničku prošlost i ispisuje gračanička historiografska priča. Ona se nastavlja i širi, iz broja u broj postaje sve snažnija i jača, otvaranjem novih pitanja i tema. Upravo, teme kojima se bavio značajan broj autora, a i njihovi historiografski sadržaji čine važnu osnovu i snagu časopisa. Pitanja su sa hronološkog i tematskog aspekta jednostavno i široko postavljena. Tako da su u rubrikama "Prošlost" i "Zavičaj", mjesto našle raznovrsne teme i pitanja, poput: Srednjovjekovne feudalne porodice iz okoline Gračanice⁴, razvoj Gračanice u osmanskome periodu, Gospodarske prilike u Gračanici u osmanskome periodu sa posebnim osvrtom na trgovinu i urbani razvoj⁵, pisalo se i o vakufima u Gračanici⁶, o prvim vodovodima i hamamima⁷, o jedinicama Domobranske dobrovoljačke pukovnije, na gračaničkom prostoru,⁸ o muslimanskim formacijama tuzlanskog kraja u toku Drugog svjetskog rata⁹, te o jednom broju tema iz neposredne

2 Omer Hamzić, Gospodarske prilike u Gračanici u vrijeme austrougarske uprave, *Gračanički glasnik*, br. 1. Gračanica 1996, str. 46 – 49.

3 Rusmir Djedović, Mejdan džedid (Šarena džamija), *Gračanički glasnik*, br. 1., Gračanica 1996, str. 38-45.

4 Rusmir Djedović, Srednjovjekovne feudalne familije iz okoline Gračanice, *Gračanički glasnik*, br.2, Gračanica 1996, str. 8-14.

5 Omer Hamzić, Gospodarske prilike u Gračanici u vrijeme Turske sa posebnim osvrtom na trgovinu i urbani razvoj, *Gračanički glasnik*, br.2, Gračanica 1996, str. 15-25.

6 H. Mehmed Handžić, O vakufima u Gračanici: dvije vakufname Gradašćevića, *Gračanički glasnik*, br. 2, Gračanica 1996, str. 26-31.

7 Osman Delić, Prvi vodovodi i hamami u Gračanici, *Gračanički glasnik*, br. 2., Gračanica 1996, str.31-33.

8 Esad S. Tihić, Jedinice Domobranske dobrovoljačke pukovije (DOMDO) na teritoriji Trebave, Ratiša i Posavine (1942.-1943.), *Gračanički glasnik*, br. 2, Gračanica 1996, str. 32-58.

9 Omer Ibrahimagić, O muslimanskim formacijama tuzlanskog kraja tokom Drugog svjetskog rata, *Grača-*

naše prošlosti i vremena agresije na Bosnu i Hercegovinu.¹⁰

Vrijednost i snaga obrađenih tema i pitanja, sadržana je u činjenici što su se gračaničke teme najvećim dijelom zasnivale na kritici i analizi validnih historijskih izvora. Pitanja su se uglavnom odnosila na važne događaje i pojave iz gračaničke prošlosti, ali zastupljena su i ona pitanja vezana za opću nacionalnu bosanskohercegovačku historijsku zbilju, i na taj način historiografske rubrike u "Gračaničkom glasniku" su osnažene i časopisu je data veće historiografska vrijednost.

Tako se na stranicama "Gračaničkog glasnika" našao značajan broj važnih, zanimljivih i dosada nedovoljno istraženih pitanja, poput: učešće Gračanlija u pokretu Husein Kapetana Gradašćevića¹¹, o boju kod Gračanice – njegovom doprinosu otporu Austrougarskoj okupaciji BiH 1878¹², o konfesionalnom sastavu stanovništva u Bosni i Hercegovini u prvim stoljećima osmanske vladavine¹³ i dr. Časopis je značajno kultu-

rološki osnažen objavljivanjem sadržaja, koji su tretirali pitanja etnološke provenijencije.¹⁴ Napisani su i zanimljivi radovi o gračanlijama vrhovnim šerijatskim sudijama,¹⁵ o gračaničkim medresama, njihovim graditeljima, muderisima i učenicima¹⁶, o gračaničkom kadiluku u Zvorničkom sandžaku,¹⁷ o razvoju trgovine i ugostiteljske djelatnosti prije i nakon Drugog svjetskog rata¹⁸. U svim ovim radovima iznijet je značajan broj zanimljivih i validnih historijskih pokazatelja, važnih za bolje i objektivnije razumijevanje naše prošlosti, Jednostavno, iz broja u broj, otvaralo se neko novo historijsko pitanje, neka nova tema iz prošlosti Gračanice. Na taj način autori su jednostavno širili op-

---

opširnijem popisu Zvorničkog sandžaka iz 1604. godine, *Gračanički glasnik*, br. 20, str. 78.-111, Rusmir Djedović, Urbane prilike i razvoj naselja u nahiji Sokol (Gračanica) u 16 i početkom 17. stoljeća, *Gračanički glasnik*, br. 20, str. 111-126.

14 Dr. Salih Kulenović, Različita etnološka građa sa područja Gračanice – Pribava i Donja Orahovica, *Gračanički glasnik*, br. 4, Gračanica 1997, str. 76.-82., Fikret Ahmetbašić, Običaji koji to više nijesu, *Gračanički glasnik*, br. 4, Gračanica 1997, str. 82-86., Salih Kulenović, Etnografska istraživanja u selu Sokolu kod Gračanice, *Gračanički glasnik*, br.11, Gračanica 2001, str. 27-47., Faruk Delić, Svadbeni i drugi veseli narodni običaji na području Sokola, *Gračanički glasnik*, br.11, Gračanica 2001, str. 48-54.

15 Hivzija Suljkić, Gračanlije – vrhovne šerijatske sudije, *Gračanički glasnik*, br. 6, Gračanica 1998, str. 19-30.

16 Hivzija Suljkić, Omer Hamzić, Gračaničke medrese, njihovi graditelji, muderisi i učenici, *Gračanički glasnik*, br. 7, Gračanica 1999, str. 57-68., Edin Šaković, Osman – kapetanova medresa u Gračanici u periodu između dva svjetska rata, *Gračanički glasnik*, br. 21, Gračanica 2006, str. 58-69.

17 Sadik Šehić, Gračanički kadiluk u Zvorničkom sandžaku – neki dokumenti, *Gračanički glasnik*, br. 7, Gračanica 1999, str. 48-57., Mr. sc. Edin Ramić, Leitend – rechtilicher Status des Gračanica Richteramtes in dem Sandžak Zvornik (Upravno – pravni status kadiluka Gračanica u okviru Zvorničkog sandžaka), *Gračanički glasnik*, br. 27, Gračanica 2009, str. 91-97.

18 Omer Hamzić, Trgovina u Gračanici poslije Drugog svjetskog rata, s posebnim osvrtom na razvoj trgovačkog preduzeća "Bosna", *Gračanički glasnik*, br. 8, Gračanica 1999, str. 46-57., Omer Hamzić, O razvoju ugostiteljske djelatnosti u Gračanici, *Gračanički glasnik*, br.8, Gračanica 1999, str. 57-71.

---

nički glasnik, br.2., Gračanica 1996, str. 59-62.

10 Osman Puškar, "Drina" – plan četničke okupacije tuzlanske regije u proljeće 1992. godine, *Gračanički glasnik*, br. 2, Gračanica, 1996, str. 62-69., Sead Jahić, Čime smo se branili 1992. godine, *Gračanički glasnik*, br. 3, Gračanica 1997, str. 43-53., Osman Puškar, 109. brigada, Doboju Istok, *Gračanički glasnik*, br. 15, Gračanica 2003, str. 64-73., Omer Hamzić, Formiranje 212. oslobodilačke brigade – prekretnica u ratu za BiH na prostoru gračanice i njezine okoline, *Gračanički glasnik*, br. 12, Gračanica 2001, str. 55-60., Osman Puškar, Formiranje 111. gračaničke brigade – istinski spoj vojske i naroda, *Gračanički glasnik*, br.13, Gračanica 2002, str. 44-52.

11 Rusmir Djedović, O učešću Gračanlija u pokretu Husein- kapetana Gradašćevića, *Gračanički glasnik*, br. 3, Gračanica 1997, str. 14-20., Prof. dr. Galib Šljivo, Vrijeme nemira u Bosni u prvoj polovini XIX stoljeća i Husein – beg Gradašćević, *Gračanički glasnik*, br. 12., Gračanica 2001, str. 34-42.

12 Azem Kožar, Boj kod Gračanice – doprinos otporu – austro-ugarskoj okupaciji BiH 1878., *Gračanički glasnik*, br. 3, Gračanica 1997, str. 21-27.

13 Adem Handžić, Popis doseljenih Vlaha stočara u nahiji Sokol, *Gračanički glasnik*, br. 20, Gračanica 2005, str. 46-52, Adem Handžić, Opširniji popis nahije Soko u Zvorničkom sandžaku iz 1548. godine, *Gračanički glasnik*, br. 20, str. 53-77, Aladin Husić, Gračanica i Soko u

seg spoznaje o događajima i pojavama, vezanim za gračaničku prošlost, zalazeći u brojna neotkrivena i neistražena područja,¹⁹ te dajući tako nemjerljiv doprinos izučavanju lokalne historije.

Historiografska vrijednost časopisa posebno je izražena i sadržana u onim zanimljivostima i činjenicama, koje se po prvi puta objelodaniše i predstavile u časopisu "Gračanički glasnik". Po prvi puta se naučna i kulturna javnost upoznala sa brojnim historijskim činjenicama o važnim pojedinostima, ličnostima, pojavama kojima je obilježena gračanička prošlost. Tako su u "Gračaničkom glasniku" zapisani tragovi o Hadži Halimu-Efendiji Trepaniću²⁰, o Gračanici i njejoj okolini u spisima vojnih obavještajaca u posljednjem stoljeću osmanske uprave,²¹ o političkim napetostima u Gračanici tokom imenovanja kotarskog predstojnika Ahmeta ef. Berića 1919. godine²². Zanimljivi historiografski sadržaji su napisani u nekoliko radova o lokalitetima stećaka na širem području Gračanice²³, o doseljavanju pojedinih porodica na prostor Gračanice,²⁴ o Gračanici u vrijeme nemira u Zvorničkom sandžaku

ku²⁵, o nosiocima vlasti, privrede i školstva,²⁶ o prvom spomenu srednjovjekovnog grada Sokola,²⁷ o historijskim činjenicama predstavljenim u posljednjem gračaničkom sidžilu,²⁸ o razvoju školstva, čitaonica i biblioteka u Gračanici,²⁹ o prilikama u Gračanici tokom Prvog svjetskog rata,³⁰ o tečaju za

19 Dr. Adem Handžić, Urbani razvoj Gračanice u XVI i XVII vijeku, *Gračanički glasnik*, br. 12, Gračanica 2001, str. 31-34., dr. Jusuf Mulić, O razvoju gradskog naselja Gračanica u XV i XVI vijeku, *Gračanički glasnik*, br. 12, Gračanica 2001, str. 22-30.

20 Edin Šaković, Hadži Halil – efendija Trepanić i njegovi vakufi u Gračanici, *Gračanički glasnik*, br. 9, Gračanica 2000, str. 24-45.

21 Galib Šljivo, Gračanica i njena okolina u spisima vojnih obavještajaca u posljednjem stoljeću osmanske uprave, *Gračanički glasnik*, br. 9., Gračanica 2000, str. 46-51.

22 Mina Kujović, Političke napetosti u Gračanici tokom postupka imenovanja kotarskog predstojnika Ahmet ef. Borića 1919. godine, *Gračanički glasnik*, br. 9, Gračanica 2000, str. 51-54.

23 Edin Šaković, Stećci u okolini Gračanice, *Gračanički glasnik*, br. 12, Gračanica 2001, str. 10.-17. Rusmir Djedović, Izet Spahić, Novootkriveni stećci u okolini Gračanice, *Gračanički glasnik*, br. 21, Gračanica 2006, str. 48-53.

24 Fikret Ahmedbašić, Familije useljene u Džakule u periodu od 1930. do 2000. godine, *Gračanički glasnik*, br. 12., Gračanica 2001, str. 17-20.

25 Prof. dr. Galib Šljivo, Gračanica u vrijeme nemira u Zvorničkom sandžaku, *Gračanički glasnik*, br.10, Gračanica 2000, str. 30-44.

26 Mina Kujović, Okružna oblast Donja Tuzla pod upravom Fridriha von Foglara od 1894. do 1912. godine, *Gračanički glasnik*, br. 25, Gračanica 28, str. 91-100., Salih Avdić, O prosvjetnim prilikama na području sreza gračanica od 1945. do 1955. godine, *Gračanički glasnik*, br.23, Gračanica 2007, str. 42-55., Mina Kujović, Učenici i nastavnici Narodne osnovne škole u Gračanici u akciji prikupljanja dobrovoljnih priloga za vojsku, stradalnike rata i sirotinju tokom ratne 1915. i 1916. godine, *Gračanički glasnik*, br. 20, Gračanica 2005, str. 144-149.

27 Doc. dr. Ivan Balta, Novovjekovna diplomatska analiza (XIX i XX vijeka) prve latinske isprave o gradu Sokolu kod Gračanice, *Gračanički glasnik*, br.13, Gračanica 2002, str. 28-38., Salih Jaliman, Analiza dokumenta o prvom spomenu srednjovjekovnog grada Sokola kod Gračanice, *Gračanički glasnik*, br.13, Gračanica 2002, str. 38-44., Salih Jaliman, Srednjovjekovni grad Sokol (prilozi za studiju), *Gračanički glasnik*, br.11, Gračanica 2001, str. 60-67., Edin Šaković, Oblik i arhitektura staroga grada Sokola, *Gračanički glasnik*, br.11, Gračanica 2001, str. 75-79.

28 Ramiza Smajić, Posljednji gračanički sidžil, *Gračanički glasnik*, br. 16, Gračanica 2003, str. 38-47, Ramiza Smajić, Vjenčanja u sidžilu gračaničkog kadije, *Gračanički glasnik*, br. 20. Gračanica 2005, str. 127-138.

29 Sajma Sarić, Osnivanje Islamske čitaonice (kiraethane) i drugih kulturno-prosvjetnih i humanitarnih društava u Gračanici, početkom 20. stoljeća, *Gračanički glasnik*, br.14, Gračanica 2002, str. 44-50, Mina Kujović, Zahtjev za otvaranje gimnazije u Gračanici 1914. godine, *Gračanički glasnik*, br. 14, Gračanica 2002, str. 50-53., Mina Kujović, Osnivanje i početak rada Djevojačke narodne škole u Gračanici, *Gračanički glasnik*, br.16, Gračanica 2003, str. 47-52.

30

Edin Šaković, Nekoliko podataka o mortalitetu, poginulim i umrlim Bošnjacima iz Gračanice u jedinicama austrougarske vojske tokom Prvog svjetskog rata, *Gračanički glasnik*, br.18, Gračanica 2004, str. 78-81., Mina Kujović, Neki detalji o smjeni vlasti u Gračanici krajem novembra 1918. godine, *Gračanički glasnik*, br. 18, Gračanica 2004, str. 81-85.

mualime 1940. godine, o izgradnji željeznice u Gračanici 1855-1898.³¹, o razvoju Gračaničke Gimnazije,³² o radu kulturnog društva "Napredak" u Gračanici,³³ i mnogim drugim važnim pitanjima iz prošlosti Gračanice. U strukturalnom i sadržajnom smislu "Gračanički glasnik" je znatno historiografski osnažen sadržajima, koji su ukazivali na karakteristike i važnosti vezane za značajne ličnosti iz gračaničke prošlosti. Tako se na stranicama "Gračaničkog glasnika" pisalo o Mustafi Mulaliću³⁴, Rizahu Sumanu,³⁵ Ibrahim ef. Muftiću,³⁶ Hasan-agi Beširoviću – Pečkom,³⁷ o Mustafi Kamariću, prvom gračanliji doktoru nauka,³⁸ Asimu Dževdetbegoviću – posljednjem predsjedniku Gračaničkog sreza³⁹ i drugim značajnim ličnostima.

Ono što je važno, jeste to da u "Gračaničkom glasniku", nisu zazirali ni od otvara-

nja novih i jako osjetljivih i složenih, ali dovoljno nerazvijetljenih historijskih pitanja, koja nisu u bosanskohercegovačkoj historiografiji iz raznih razloga u dovoljnoj mjeri tretirana. Jedno od takvih pitanja je ono koje se odnosi na okolnosti i način stradanja Gračanlija u toku Drugog svjetskog rata,⁴⁰ gdje su predstavljene nove, važne historijske spoznaje. Otvaranjem ovog važnog pitanja pokazana je smjelost, ali i zrelost "Gračaničkog glasnika" časopisa za kulturnu historiju da se nosi sa složenim i kompleksnim historijskim pitanjima.

Ono što se posebno može uzeti kao doprinos historiografiji, jeste, da "Gračanički glasnik" predstavlja najbolji primjer iskazane pažnje, znanja i ljubavi posvećene jednom važnom društvenom pitanju kakvo je "izučavanje lokalne historije". Druga važna historiografska karakteristika vezana za "Gračanički glasnik", odnosi se na važnost tretiranih i odabranih tema i posebno vrijednost korištenih historijskih izvora, posebno onih prvoga reda, koji su korišteni od strane brojnih autora i saradnika glasnika, eminentnih historičara, etnologa, arhivista, i drugih naučnih, kulturnih i javnih radnika, koji su utkali vrijedne historijske spoznaje na stranicama "Gračaničkog glasnika".

Doprinos historiografskoj validnosti objavljenih radova, pored autorskog umijeća i znanja svakako pripada arhivskim ustanovama koje su sačuvala i pripremile značajan broj historijskih izvora prvog reda, koji su korišteni i utkani u sadržaje objavljenih radova na stranicama časopisa "Gračanič-

31 Mina Kujović, Pripreme za izgradnju željezničke pruge i stanice u Gračanici, 1897. godine, *Gračanički glasnik*, br. 21, Gračanica 2006., str. 52-57., Mina Kujović, Prepiska oko izgradnje željeznice u Gračanici 1895-1998, *Gračanički glasnik*, br.28, Gračanica 2009, str. 59-65,

32 Omer Hamzić, Počeci i razvoj gimnazije u Gračanici, *Gračanički glasnik*, br. 28, Gračanica 2009, str. 70-83.

33 Mina Kujović, O djelovanju hrvatskog prosvjetnog i kulturnog društva "Napredak" u Gračanici od 1922. do 1940. godine, *Gračanički glasnik*, br. 30, Gračanica 2010, str. 58-66.

34 Nihad Halilbegović, O kandidaturi Mustafe Mulalića za narodnog poslanika Gračaničkog sreza na petomajskim izborima, 1935. godine, *Gračanički glasnik*, br. 18, Gračanica 2004, str. 85-90.

35 Omer Hamzić, Likovi zavičaja: Rizah Suman – privrednik, *Gračanički glasnik*, br. 21, Gračanica 2006, str. 44-48.

36 Esad Sarajlić, Ibrahim ef. Muftić – tuzlanski muftija od 1876. do 1878. godine, *Gračanički glasnik*, br 25, Gračanica 2008, str. 53-56.

37 Sadik Šehić, Hasan-aga Beširović Pečki – legenda sa ljute krajine, suborac Husein – kapetana Gradašćevića, *Gračanički glasnik*, br. 23, Gračanica 2007., str. 87-99.

38 Omer Hamzić, Likovi zavičaja: dr. Mustafa Kamarić – Prvi Gračanlija – doktor nauka, *Gračanički glasnik*, br. 15, Gračanica 2003, str. 27-32.

39 Dr. sc. Omer Hamzić, Likovi zavičaja: Asim Dževdetbegović – posljednji predsjednik Gračaničkog sreza, *Gračanički glasnik*, br. 28. Gračanica 2009, str. 91-95.

40 O ovoj važnoj i osjetljivoj problematici posvećeno je nekoliko zanimljivih radova: Omer Hamzić, Edin Šaković, Žrtoslov bošnjačkog stanovništva s područja općine Gračanica 1941-1945., *Gračanički glasnik*, br. 29, str. 92-122, dr. Sc. Omer Hamzić i Izet Spahić, Gračanlije u marševima smrti 1945. godine: iskazi preživjelih (Osman Čorić, Abaz Gazibegović, Ibrahim Dizdarević i Sulejman Omerović, *Gračanički glasnik*, br.30, Gračanica 2100, str. 80-105., Žrtoslov bošnjačkog stanovništva s područja općine Gračanica 1941.-1945. (drugi dio – Pribava), *Gračanički glasnik*, br. 30., Gračanica 2010, str. 106-109.

ki glasnik” časopis za kulturnu historiju. Na desetine fondova, posebno Arhiva Bosne i Hercegovine i Arhiva Tuzlanskog kantona bilo je predmetom istraživanja od strane autora historiografskih radova objavljenih u “Gračaničkom glasniku”. Na taj način dat je skroman doprinos ovom važnom projektu koji traje 15 godina i koji je iznjedrio 30 brojeva časopisa, sa više stotina vrijednih radova. Nadamo se da će arhivski fondovi i zbirke ovih, ali i drugih arhiva predstavljati značajnu naučnu i stručnu osnovu za buduće radove, te da će značajno uticati na snaženje i kvalitet budućih brojeva “Gračaničkog glasnika” časopisa za kulturnu historiju. Za dalje proučavanje gračaničke prošlosti od posebne važnosti je više desetina novoobrađenih i pripremljenih za istraživanje fondova i zbirki, koji sadrže raznovrsne i vrijedne činjenice, koje se odnose na događaje, pojave, procese i ličnosti vezane za područje Gračanice. To je garancija i dobra osnova za dalji još uspješniji rad i uspješniju misiju “Gračaničkog glasnika” u izučavanju lokalne historije.

Uredništvu, redakciji i autorima upućujem čestitke i izražavam zahvalnost za učinjeni doprinos na planu promocije i proučavanja lokalne historije.

UMJESTO ZAKLJUČKA

U proteklih 15. godina izašlo je iz štampe 30 brojeva “Gračaničkog glasnika”, časopisa za kulturnu historiju, sa preko 400 objavljenih radova i oko 4.000 stranica teksta o Gračanici. Značajan broj radova, njih oko 150 odnosi se na izučavanje bogate gračaničke prošlosti. Riječ je o radovima eminentnih naučnika, ali i onih manje poznatih, čije vrijeme tek dolazi, koji su u svojim radovima tretirali raznovrsne teme iz gračaničke prošlosti, utkivajući nove činjenice i nova saznanja o istoj. Originalnim i jednostavnim pristupom u tretiranju i obradi raznovrsne historijske problematike, stranice “Gračaničkog glasnika” su postale svojevrsna historijska čitanka sa zanimljivim štivom o Gračanici. Štivo u kojem

su obrađene, reklo bi se veoma važne teme gračaničke prošlosti. Objavljeni u “Gračaničkom glasniku” sadržaji su postali sigurna brana protiv zaborava.

Autori objavljenih radova su se svojiski potrudili, da njihovi sadržaji budu zanimljivi, puni novih činjenica i saznanja, oni koje historijska javnost nije u dovoljnoj mjeri poznavala. Isti su redali i otvarali iz broja u broj nova pitanja i teme. One o važnim procesima, pojavama, događajima i ličnostima, počev od najstarijih vremena vezanih za prošlost Gračanice, pa sve do danas. U istraživanju gračaničke prošlosti nije se zaziralo od složenih i jako osjetljivih tema, kojima se od strane historijske nauke u dosadašnjoj praksi nije poklonilo dovoljno pažnje. Vrijednost objavljenih radova sadržana je u njihovoj originalnosti, u zanimljivosti i aktuelnosti istraživanog pitanja, te posebno u konsultovanju i korištenju značajnog broja primarnih historijskih izvora. Na ovaj način, “Gračanički glasnik” je dao nemjerljiv doprinos historiografiji i izučavanju naše lokalne prošlosti.

Stoga smatramo “Gračanički glasnik” referentnim prostorom u kojem su se raspoznavala i identificirala najznačajnija pitanja iz kulturne historije Gračanice, uz poštivanje načela historijske nauke, dajući objektivnim pristupom jasnu sliku gračaničke prošlosti, ispisujući vrijednu i zanimljivu historijsku spoznaju o Gračanici. Na taj način, inicijatori, uredništvo, autori ovog vrijednog projekta su dali nemjerljiv doprinos izučavanju gračaničke prošlosti i razvoju lokalne historije.

INSTEAD OF CONCLUSION

In the last 15 years thirty issues of “Gračanički glasnik”, publication dealing with cultural history (Gračanica Herald) were published. So far it includes over 400 published works and around 4.000 pages of text. Significant number of these, 150 or so, deals with rich past of Gračanica. Papers presented in the publication are works of both eminent scientists and those relatively new who

have yet to establish themselves. Both of them treated subjects of Gračanica past, and added in new facts and new knowledge related to it. With original and simple approach in treating and reviewing diverse historical issues, pages of "Gračanički glasnik" became a form of historical reader with interesting material about Gračanica. This material will act as a barrier against forgetfulness and remind us of important parts and themes of Gračanica's past.

Authors of papers put quite an effort to make their works interesting, full of new facts and revelations, those mostly unknown to historical public.

New topics and themes were opened, ones about important processes, events and personalities, from the earliest times in Gračanica past until today. In research of Gračanica's history no complex subject and sensitive topic were overlooked or passed by.

Value of published papers is evident in their originality, interesting and fresh subjects of research, and especially in use of significant primary historical sources. In this way "Gračanički glasnik" gave immeasurable contribution to historiography and research of our local past.

Therefore we believe that "Gračanički glasnik" is a reference in which recognition and identification of most important issues from cultural history of Gračanica took place, and while it continuously followed principles of historical science and gave objective view of the past, it managed to write town valuable and truthful historical understanding of Gračanica.

In this way, initiators, editors and authors of this valuable project gave immense contribution to research of history in Gračanica and the development of local history. ♦